

ISTOTNIE (141) *av*

o oraz e jasne.

comp istotni(e)j (1).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *Rzeczywiście, naprawdę, prawdziwie, faktycznie, zgodnie z faktycznym stanem rzeczy, niewątpliwie; certo Calep (92)* : Ta woda iftotnie na thy rzeczy pomoczna iefth barzo *FalZioł* II 4a; A iefly tho okazowanie [gotowości do wojny] wypelniwłsy, wfiłtko tho Czo fię thu opyfało iftotnie, doydzie potym na tho okazowanie, Wynny niebęda afz wfeymie walnem zafie poftapowania *ConPiotr* 33; by tilko on powftał anic niewątpił/ że mu iufz iftonie [errata: istotnie] pán Bóg/ grzech ie⁸⁰ przepuścił. *MurzHist* I2v, D3v, K4v; *LubPs* P4, Z2v; *BibRadz* I 12 *marg*, 353v; *RejAp* 14, 86, 162, 176; *GórnDworz* Ff2v; Powiedaiąc nam to iftotnie/ iż iefliże w Oycá wierzycie/ thedy y w mię wierzycie *RejPos* [292], 158, 189v, 222, 222v, 244 (26); *RejPosWiecz*² 92; *RejPosWiecz*³ 96v; A iefli w widzeniu/ czy w rzeczy to było/ nie nam ná tym. Ma Pan Bog wfzythko w mocy fwey/ może přęciuchno záwołać częgo iftotnie niemálz áby wnet było. *GrzegŚm* 62, 5, 13, 59, 61; *HistLan ktv*; *RejZwierc* 131, 256; Náoftátek to co nas iftotnie vfpráwiedliwia/ nie wiára/ ále fpráwiedliwość Boża iefł *WujJud* 100v; *CzechRozm* 24v, 31v; *SkarJedn* 45; *WerKaz* 276; *ArtKanc* S4; *Calep* 184a; *GrabowSet* O3; [miłość Boża] nie bywa nam tylko poczytána/ ále iftotnie vžyczána y rozlana w fercách nálfzych przez Duchá ś. *WujNT* 540, 530, 540 *marg*, 702, 804, Aaaaaa, Cccccc; [szaty umarłego męža] w iednáki dział pániéy z dziećmi przypáść/ y rozdzieloné iftotnie [et dividi cum effectu *JanStat* 576] bydź máią. *SarnStat* 640; áby támże [...] w dobrá przerzeczoné ná których tákowé przezyfki fą przewiedzioné/ w wiązáníé iftotnie y zárázem dał [intromissionem de facto daret *JanStat* 672] *SarnStat* 831, 81, 414, 899, 1167, 1276; Tak fie rzecz ma iftotnie/ nálfz Pánie łáfkáwy *PaxLiz* E2v; Lecz bym ieflcze iftotniey/ wefela záżyła/ Kiedyby przerzeczona fpráwá fie ftoczyła. *PaxLiz* E3.

W charakterystycznych połączeniach: istotnie iścić (2), obiec(ow)ać (8), (o)powiedać (5), (o)powiedzieć (3), podać, upewniać, zaślubić (3).

Szeregi: »istotnie a nieomylnie« (4): gdyż to ták iftotnie á nieomylnie rozumieć możefz/ iż cokolwiek iefł rzecżono do iednych/ iż to iufz vftáwicznie pofelłtwo idzye do wfzytkich *RejPos* 277, 275v, 315v, 334.

»pewnie a istotnie« [szyk 6 : 5] (11): Częgo gdi fie iftotnie á pewnie dowiedział Oniafz [*Quod, cum certissime cognovisset Onias*]/ fthrofował á kárał go flowy *Leop 2.Mach* 4/33; *SarnUzn* E4v; to záflubienie Pánfkie miało fie pewnie á iftotnie wypełnić *RejPos* 212, 265, 271v, 286, 294, 307v, 348, Ooo5; *RejZwierc* 197v.

»prawdziwie a istotnie« (1): co iefł wonzas o nich [rzeczach i figurach] prawdziwie a iftotnie powiedziáno/ przytoczyli to Apoftołowie *MurzNT* 8v.

»właśnie a istotnie« (1): W Káždy rzeczy z wyzfłzymi Pálfmy/ y ten fie też w árgumencie zgadza. Bo fie właśnie á iftotnie ściąga ná kroleřtwo Páná Kryfłtułowe *LubPs* Xv.

2. *teol. W polemikach religijnych dotyczących głównie Sakramentu Ołtarza, Trójcy Świątej (a szczególnie natury Chrystusa), odpowiednik terminów łacinskich „essentialiter”, „substantialiter”, „exsistentialiter”; essentialiter, substantialiter Cn (48) :*

a. *Essentialiter, substantialiter* (25) : A then ich Bog częsem iest Perfoną/ bo fię Bog rozumie dwoiako/ Efsencyaliter iftotnie/ y Perfonalnie *GrzegRóżn* [H4], H2; Y theraz iest iftotnie z námi Chryftus/ [...] ábowiem nie człowiek czyni Ciálá Páńlkiego y Krwie/ ále ón íam *BiałKat* 320v; *WujJudConf* 174; *KarnNap* D3; Chryftus/ [...] Duchá S. z íwey iftności Bogá z Bogá z íiebie iftotnie będącego/ íwym Apoftołom y oblubieńcy íwey kościołowi pokázał *SkarJedn* 278, 283; *SkarŻyw* 393; *CzechEp* 148; *ReszPrz* 58; *LatHar* 77, 239; Zaden iftotnie/ y íam z íiebie nie iest dobry/ iedno íam Bog *WujNT* 164.

W przeciwstawieniu: »istotnie ... fantazyją« (1): iftotnie y íamą rzeeżą/ á nie fántazyją Ciáło Páńlkie prawdziwe w tym Sákrámenćie przyimuiemy *WujJud* 253v.

Szeregi:»istotnie i cielesnie« (2): w Sákrámenćie Ciálá íwego iftotnie y cielesnie íam íiebie zoftáwił. *WujJud* 47v, 177.

»istotnie a oblicznie« (1): przy kthorym [*kościel*] on [Pan] obiecał íam iftotnie á oblicznie ítánąc *RejPos* [352].

»prawdziwie, (i) istotnie« [szyk 3 : 2] (5): [*kalwiniści*] wyznawáią [...] że prawdziwe Ciáło/ y pradziwa [!] Krew Chriřtuřowá ná Wieczyzy Páńlkiej prawdziwie y iftotnie przebytna iest/ á wízákże pod figurą/ duchownie y íákrámentálne *WujJud* 173, 26v, 176; Ale ínfzym ípořobem mamy go w nářwiętfzym Sákrámenćie/ ácz nie oczywiřćie/ ále rzeczywiřćie/ iftotnie y prawdziwie. *WujNT* 114, 304.

»istotnie i (a) samą rzeczą« [szyk 2 : 2] (4): w przeniařwiętfzym Ciálá Bożego Sákrámenćie iest prawdziwie iftotnie [!] á íamą rzeczą Ciáło y Krew weřpołek z duřą y z Bořtwem Páná nářzego Ieżulá Chriřtuřá. *WujJud* 26v, 171v, 253v, 263.

»sakramentalnie i istotnie« (1): Ktoby mowił/ że Chriřtuřá w ty^m Sákrámenćie podánego tylko duchownie pożywamy/ á nie Sákrámentálne y iftotnie/ niech przekłętym będzie. *WujJud* 264.

b. *Exsistentia liter* (23) : [Syn Boży] íáko wřtápił iftotnie/ ták teź zřtápił iftotnie *CzechRozm* 29, 22v, 25v, 29v, 30 [3 r.], 30v (17).

W połączeniu szeregowym (1): A ták ty/ dowody o tym tám íynu Bożym/ kthoryby to miał być przed wřzyřtkimi rzeczámí iftotnie/ włánie/ y íkutecznie/ [...] porządkiem íwym opowieday *CzechRozm* 41.

Szeregi:»istotnie i (abo) cielesnie« (2): wđdy tego rzec nie moźeř áby Anániař y Páweł byli pierwey iftotnie y cielesnie w niebie/ á íź dopiero z niebá ná řwiát pořłáni przyřzli. *CzechRozm* 33, 28v.

»skutecznie i istotnie« [szyk 2 : 1] (3): íáko mogli przodkowie oni řwięći ludu Bożego Izráelřkiego przyřź do Bogá/ gdy íeřcze íkutecznie y iftotnie/ íáko ty powiedař/ Syná Bożego nie było/ áź dopiero gdy řie z Máryey Pánny národził? *CzechRozm* 23, 30, 40.

*** *Wyraz cytowany* (1) : Co řie dotyczy řłowá tego Íftotnie/ zářtáwiáć řie o nie niebacźym áby to řłufzna rzecz byłá. *WujJudConf* 253.

Synonimy: 1. *íście, nieomyřnie, niewątpliwie, pewnie, prawdziwie, rzeczywiřćie, włánie.*

Cf **ISTNIE**